

ZAMONAVIY O'ZBEK ADABIYOTIDA AYOL OBRAZI TALQINI.

SULTANOVA NILUFAR ORIBJONOVNA.

Zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol obrazi dolzarb va murakkab badiiy-estetik hodisalardan biri sifatida keng o'rganilmoqda. Jamiyatdagi ijtimoiy, madaniy va ma'naviy o'zgarishlar adabiyotda ayol obrazining yangicha talqin qilinishiga zamin yaratdi. Agar mumtoz adabiyotda ayol ko'pincha go'zallik, muhabbat va sadoqat timsoli sifatida ideal obraz darajasida tasvirlangan bo'lsa, zamonaviy adabiyotda u ko'proq real hayotga yaqin, mustaqil fikrli, ijtimoiy faolligi kuchli shaxs sifatida yoritilmoqda. Bugungi o'zbek adabiyotida ayol obrazi nafaqat oilaviy muhit bilan cheklanib qolmay, balki jamiyat hayotining turli jabhalarida faol ishtirok etuvchi shaxs sifatida gavdalanadi. Yozuvchilar va shoirlar ayolning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari, hayotiy kurashlari va ijtimoiy mavqeyini chuqur tahlil qilishga harakat qilmoqdalar. Shu jihatdan ayol obrazi adabiyotda nafaqat badiiy timsol, balki jamiyatning ma'naviy ko'zgusi sifatida ham namoyon bo'ladi.

Zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol obrazi ko'p qirrali va murakkab xarakterga ega. U ba'zan ona, ba'zan mehribon yor, ba'zan esa jamiyatda o'z o'rnini topishga intilayotgan mustaqil shaxs sifatida tasvirlanadi. Bu esa adabiyotda ayol obrazining stereotipik tasvirlardan chiqib, realistik yo'nalishga o'tganini ko'rsatadi.

XX asr oxiri va XXI asr boshlaridagi adabiy jarayonlarda ayol obrazining yangicha talqini yaqqol seziladi. Oydin Hojjeva, Xurshida Davron, Zulfiya, Nodira kabi ijodkorlar she'riyatida ayol ichki dunyosi, uning orzu-umidlari va hayotiy kechinmalari chuqur lirizm bilan ifodalanadi. Ularning asarlarida ayol faqat go'zallik ramzi emas, balki kuchli ruhiyatga ega, hayotiy sinovlarga bardosh bera oladigan shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Nasriy asarlarda ham ayol obrazi yanada realistik va psixologik jihatdan boy tasvirlanadi. Zamonaviy roman va hikoyalarda ayol qahramonlar jamiyatdagi ijtimoiy muammolar, oilaviy munosabatlar, taqdir sinovlari bilan yuzma-yuz keladi. Ularning ichki kechinmalari, qaror qabul qilish jarayonlari va hayotiy tanlovlari badiiy tahlil markaziga chiqariladi. Bu esa ayol obrazining insoniy jihatdan yanada chuqurlashishiga olib

keladi. Zamonaviy adabiyotda ayolning mustaqilligi va o'zligini anglash masalasi muhim o'rin tutadi. Ko'plab asarlarda ayol o'z hayot yo'lini mustaqil tanlashga intiluvchi, bilimli va faol shaxs sifatida tasvirlanadi. Bu jarayon jamiyatdagi gender tenglik, ma'naviy uyg'onish va ijtimoiy o'zgarishlar bilan bevosita bog'liqdir. Bundan tashqari, ayrim asarlarda ayol obrazi ramziy va metaforik ma'noda ham qo'llanadi. Ayol ba'zan Vatan, ba'zan mehr, ba'zan esa poklik va ezgulik timsoli sifatida tasvirlanadi. Bu esa badiiy asarning estetik ta'sirchanligini oshiradi va o'quvchida chuqur hissiy kechinmalar uyg'otadi. Zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol obrazi an'anaviy va zamonaviy qarashlarning uyg'unlashgan shakli sifatida rivojlanmoqda. U bir tomondan milliy qadriyatlarni aks ettirsa, ikkinchi tomondan global adabiy tendensiyalar bilan hamohang tarzda yangilanib bormoqda.

Zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol obrazi psixologik chuqurligi bilan ham ajralib turadi. Yozuvchilar ayol qahramonlarning ichki kechinmalarini, ruhiy ziddiyatlarini va hayotiy qarorlar oldidagi ikkilanishlarini batafsil yoritishga intiladilar. Bu esa adabiyotda ayol obrazining biryoqlama tasviridan voz kechilib, uning insoniy murakkabligi to'liqroq ochib berilayotganini ko'rsatadi. Ayol endi faqat ijobiy yoki salbiy qahramon sifatida emas, balki hayotiy vaziyatlar ta'sirida o'zgarib boruvchi real shaxs sifatida gavdalanadi.

Shuningdek, zamonaviy nasrda ayol va jamiyat munosabatlari ham muhim mavzulardan biriga aylangan. Ayrim asarlarda ayolning ijtimoiy muammolar bilan kurashi, uning huquqlari, orzu-umidlari va jamiyatdagi o'rni chuqur tahlil qilinadi. Bu jarayonda ayol obrazi orqali jamiyatdagi ayrim ijtimoiy muammolar, an'anaviy qarashlar va zamonaviy qadriyatlar o'rtasidagi ziddiyatlar ochib beriladi. Natijada ayol obrazi adabiyotda ijtimoiy fikrni ifodalovchi muhim vositaga aylanadi. Zamonaviy o'zbek she'riyatida esa ayol obrazi ko'proq lirizm va hissiy ifoda bilan bog'liq holda tasvirlanadi. Shoirlar ayolni goh ona, goh yor, goh esa hayotning ma'naviy tayanchi sifatida ulug'laydilar. She'riy asarlarda ayol obrazining tabiiy go'zalligi bilan bir qatorda uning sabr-toqati, mehr-muhabbati va ichki kuchi ham alohida e'tirof etiladi. Bu esa ayol obrazining poetik talqinini yanada boyitadi. Zamonaviy adabiyotda ayol obrazi ko'pincha

ramziy ma'no kasb etadi. U ba'zan Vatan timsoli, ba'zan esa ezgulik va poklik ramzi sifatida tasvirlanadi. Bunday yondashuv orqali mualliflar ayol obrazini nafaqat individual shaxs, balki umumiy ma'naviy qadriyatlar ifodasi sifatida ham ko'rsatadilar. Shu tariqa ayol obrazi badiiy asarda ko'p qatlamli ma'no kasb etadi. Ayniqsa, mustaqillik davri adabiyotida ayolning o'zligini anglash jarayoni alohida e'tiborga olinadi. Ayol qahramonlar o'z taqdirini o'zi belgilashga intiluvchi, bilim va tafakkurga ega, jamiyatda o'z o'rnini topishga harakat qiluvchi shaxs sifatida tasvirlanadi. Bu holat adabiyotda yangi ijtimoiy va ma'naviy qarashlarning shakllanayotganidan dalolat beradi. Zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol obrazi an'anaviy qadriyatlar va zamonaviy tafakkur uyg'unligida rivojlanib bormoqda. U bir tomondan milliy ruhni aks ettirsa, ikkinchi tomondan global adabiy jarayonlar bilan hamohang tarzda yangilanmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol obrazi murakkab, ko'p qirrali va chuqur psixologik mazmunga ega badiiy timsol sifatida shakllangan. U nafaqat oilaviy muhit vakili, balki jamiyatda faol ishtirok etuvchi, mustaqil fikrga ega shaxs sifatida tasvirlanmoqda. Adabiyotda ayol obrazining bunday yangicha talqini jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlar, ma'naviy yuksalish va insonparvarlik g'oyalarining kuchayishi bilan bevosita bog'liqdir. Shu sababli ayol obrazi zamonaviy o'zbek adabiyotining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda va u kelgusida yanada chuqur ilmiy tahlilni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. — Toshkent: O'qituvchi, 2016.
2. Quronov D. Adabiyotshunoslik nazariyasi. — Toshkent: Akademnashr, 2018.
3. Yo'ldoshev Q. Badiiy tahlil asoslari. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.
4. Zulfiya. Tanlangan asarlar. — Toshkent: Sharq, 2015.
5. Oydin Hojjeva. She'rlar to'plami. — Toshkent, 2012.

6. Hotamov N., Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlari lug‘ati. — Toshkent, 2007.
7. Umurov H. Badiiy ijod asoslari. — Toshkent, 2012.
8. Mamajonov S. Hozirgi o‘zbek adabiyoti. — Toshkent, 2017.